

הלכות שבת סימן רמו

ט הי"בש מחשבה
י הלות מרדכי פרק
קמא דשבת התגורר

עם האינדיהודי שתנוח בשבת, כי (יג) אין האינדיהודי נאמן (ד) על כך (סמ"ג וסו"ת ומרדכי פ"ק דשבת). **טו** **השאלה** או השפירה לאינדיהודי והתנה עמו להחזירה לו קדם השבת ועכבה בשבת, (ה) **ידי** הפקירה (טו) בינו לבין עצמו קדם השבת, 'או לאמר (ו) (טו) בהמתי קנייה להאינדיהודי, (יז) **כדי שייצאל מאסורא דאורייתא**: הגה ואם רוצה יכול להפקירה לפני שלשה בני אדם כדין שאר הפקרה, ואפלו הכי אין שום אדם יכול (ו) לזכות בה, (יח) דודאי אין פנתו רק כדי להפקיע מעליו אסור שבת (טו). ודוקא בשבת, אבל ביום טוב, (יט) אין אדם (מ) [מ] מצנה על שביבת בהמתו ביום טוב (כ"י ס"ה בשם שבויליהקט):

באר היטב

שביבתה, דשכירות קניא לחקרא. ואם חזר והשפירה לא"י, שרי ממ"ג, מ"א: (ד) על כך. ואין בכלל זה מה שמוסרין בהמה לרועה, דמרתת להשמש כמ"ש ס"ה שם כ"ג: (ה) **יפקירנה**. ד"ת הפקרה פ"ע ה"י הפקרה, אבל לכתחלה אסור להשפירה ע"ד שפיקירנה בשבת, וגם במקירה אין התר אלא כשמוכר כל ימי השבת ולא בשבת לחוד, ע"פ תשובת צמח צדק ס"ה לה. ופ"ח מהיר לכתחלה להפקירה בפני ג' או חמס בבור כזה לכתחלה, אלא יש התר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה: (ו) **בהמתי**. ודוקא בפניו צריך לומר כדי שיחתך לקנות, מ"א. (וכ"ס אל"הו ר"ח פסק דאפלו בינו לבין עצמו מהני בנדע ש"ע בדיעבד עכ"פ): (ז) **לזכות בה**. כתב ט"ז: שמעתי בשם רב א' שספק ע"ז להמיר להלוות ברבית על משכון דרך מכירה אע"פ שאינה מכירה ממש כגון שחייב להחזיר לו, אפ"ה מותר, שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע אסור רבית, דקודם שאמרינן כאן לענין שבת: ואני אומר, חלילה לעשות כן בישראל, דכל שאין כאן מכירה הרי שם הולאה עליו דאסור, וכאן הרי הפקרה כראוי רק שלזמן הוא דהינו ביום השבת, ובשבת עצמו הרי הפקרה גמור, משא"כ במשכון ה"ל שגוף הענין צריך להיות נמכר שיעשה הלוואה בו מה שלבו חפץ, וזה אינו שם, ע"ש: (ח) **מצנה**. וכ"ש פ"ה בדביעה חולק ואסור, ויש להחמיר

שערי תשובה

[מ] **מצנה**. ע"פ בה"ט. וע"פ פ"ד אפרים בבאר דברי הפגון אברהם בזה. ובמח"ב האריך ג"כ ע"פ בענין שביבת בהמתו ביום טוב ומסיק להחמיר, ואפלו ביום שני כ"ה כ"ש ס"ה שם כ"ג: (ה) **יפקירנה**. ד"ת הפקרה פ"ע ה"י הפקרה, אבל לכתחלה אסור להשפירה ע"ד שפיקירנה בשבת, וגם במקירה אין התר אלא כשמוכר כל ימי השבת ולא בשבת לחוד, ע"פ תשובת צמח צדק ס"ה לה. ופ"ח מהיר לכתחלה להפקירה בפני ג' או חמס בבור כזה לכתחלה, אלא יש התר כפי הדרכים שזכר בסעיף ה: (ו) **בהמתי**. ודוקא בפניו צריך לומר כדי שיחתך לקנות, מ"א. (וכ"ס אל"הו ר"ח פסק דאפלו בינו לבין עצמו מהני בנדע ש"ע בדיעבד עכ"פ): (ז) **לזכות בה**. כתב ט"ז: שמעתי בשם רב א' שספק ע"ז להמיר להלוות ברבית על משכון דרך מכירה אע"פ שאינה מכירה ממש כגון שחייב להחזיר לו, אפ"ה מותר, שלא עשה מכירה זו אלא כדי להפקיע אסור רבית, דקודם שאמרינן כאן לענין שבת: ואני אומר, חלילה לעשות כן בישראל, דכל שאין כאן מכירה הרי שם הולאה עליו דאסור, וכאן הרי הפקרה כראוי רק שלזמן הוא דהינו ביום השבת, ובשבת עצמו הרי הפקרה גמור, משא"כ במשכון ה"ל שגוף הענין צריך להיות נמכר שיעשה הלוואה בו מה שלבו חפץ, וזה אינו שם, ע"ש: (ח) **מצנה**. וכ"ש פ"ה בדביעה חולק ואסור, ויש להחמיר

מצנה בורה

שפיקירה על-כ"ל פנים בפני אדם אהודי, ואפלו בפני אחד מאנשי ביתו די בזה: (טו) **בהמתי קנייה להאינדיהודי**. ע"פ במגן אברהם שדעתו, דדוקא אם אומר לו בפניו: בהמתי קנייה לך, שאז מתפנן האינדיהודי לקנותה והיא נקנית לו באמירה זו, כיון שהיא ברשותו ונקניא לה חצרו, אבל אם אומר בן שלא בפניו, לא קנאה האינדיהודי כלל; ואפלו אם זכה לו על ידי ישראל אחר ג"כ לא מהני, כמבאר בחשן משפט סימן רמג סעיף י"ז. (טו) וכן הסכים הפרי מגדים ושארי אחרונים כהמגן אברהם. ופשוט דאפלו באומר בהמתי קנייה לך, בעינין שיהיה לזה ג"כ פסיקת דמים, דאי לאו הכי אין זה מכירה כלל, וכן פתב בחי"א אדם בכלל נח: (יז) **כדי שייצאל וכו'**. רוצה לומר: אבל לכתחלה אין לסמוך להשפיר על דעת שפיקיר כשיגיע יום השבת או שיקנהו אז להאינדיהודי, שהפקרה וההקנאה אינן מפרסמין ויש כאן חשש מראית העין, וכ"ל. וע"פ בסוף הסימן: (יח) **דודאי אין פנתו**. רוצה לומר, שבודאי (כ) לא היה בנדעו שישאר הפקרה לעולם, כי אם ליום השבת בלבד, כדי להפקיע מעליו אסור שבת, ולאחר השבת יחזר לרשותו, אבל ביום השבת גופא בודאי הוא הפקרה גמור ונגם זה מקרי בשם הפקרה, וכדאיתא במגן אברהם, דאפלו הפקרה ליום אחד ה"י הפקרה. (כ"ה) ואין צורך לחש שמא יזכה בה אחר בשבת גופא, שבודאי האינדיהודי לא יצטוו כל זמן שהיא תחת ידו למלאכתו: (יט) **אין אדם מצנה וכו'**. דשביבת בהמתו לפיכך משה דכתיב "למען ינוח שורך וחקמך - כמ"ד^(ט)", והאי קרא בשבת פתיב^(ט); ואפלו הכי לא ישיכירם אלא בהקלעה, דלא יהיה שכר יום טוב. והנה המהרש"ל חולק על זה, ונדעתו דיום טוב ושבת שרין הן בזה כמו בכל מלאכות. וצ"ע במגן אברהם אחרונים קמיה עליו בזה, הלא אמביא דהפתי יוסף פסימן תצה הביא דעות הראשונים בזה

אסור דאורייתא. (יד) ואם שכרה מאינו יהודי וחזר והשפירה לאינו יהודי, שרי משה נפשו. ואם קנה בהמה מאינו יהודי, או מכר לאינו יהודי במשיכה לחוד או בכסף לחוד, הרי ספקא דדינא ואזלינן לחקרא לענין שביבת בהמה [תו"ש]: (יג) **אין האינדיהודי נאמן**. ומרתת נמי לא מרתת לעשות בה מלאכה^(ט), כיון שהיא ברשותו על ידי שאלה או שכירות, לא נתפס עליו כגנב על ידי זה; מה שאין כן ברישא, כשמתנה שיתחזרה לו קדם כלה שבת, כבר כלה השאלה והשכירות קדם השבת. וע"פ לקמן סימן שם סעיף כ"ג^(ט) [אחרונים]: (יד) **יפקירנה וכו'**. וזהו דוקא בדיעבד שפכה התנה עמו ועכבה בשבת, (טו) אבל לכתחלה אסור להשפירה על דעת שפשיגיע יום השבת שפיקירנה^(ט), ואפלו אם יפקירנה בפני שלשה, שאין הכל יודעים מן הפקרה ואתי ליה חשדא שיאמרו בהמתו של ישראל עושה מלאכה בשבת. (טו) ואף במקירה אין התר, אלא כשמוכר בהמתו לאינו יהודי במקירה גמורה על כל ימי השבוע ולא כשמוכר לו על יום השבת לחוד, מפני חשדא, וכ"ל. והפ"ח מהיר לכתחלה להשפיר על דעת שפיקירנה בפני שלשה, דכיון דשלשה יודעים, מפרסמא מלתא ולא יבוא ליה חשדא, ובשעת הדחק אפשר שיש לסמוך על דבריו^(ט), ובסוף הסימן נבאר אם ירצה השם: (טו) **בינו לבין עצמו**. שאז אינו מצנה על שביבתה כיון שאינו שלו, שכבר הפקירה; (ז) ואף על-גב דהפקרה בעינין שיהיה בפני שלשה, וזהו מדרבנן^(ט), אבל מדאורייתא אפלו בינו לבין עצמו סגי, והקא שכבר השפירה והתנה עמו שיתחזרה, ועכבה, די בזה כדי להנצל מאסורא דאורייתא. וע"פ בבית יוסף שיש פוסקים שסוברין, דגם ככאן אף שהוא ידעבד בעינין דקא לאש, ועל-כ"פ טוב לזנה בזה לכתחלה אם די בשפירי, ועל-כ"פ פנים יזהר להפקירה בפני אחד, (יח) דבשם מגדולי הפוסקים סוברים דאף דאורייתא אינה הפקרה

שער הציור

משמע עמגן אברהם והוא ספק גמור לנהגות אשרי, כבר השיגו כמה אחרונים דלא משמע שם פן, שכתב רק שטוב לזנה הואיל ושיצא מפי גאון, וכן ביהודה דעה כסימן קמא סוספו כתב שם הרמ"א רק שיש להחמיר אבל לא שהוא ספק גמור, ועל-כ"פ פתבתי רק שבוין להחמיר^(ט): (ד) **מגן אברהם**: (טו) ש"י ועוד כמה אחרונים: (טז) **מגן אברהם בשם הצמח צדק**: (ח) בית יוסף בשם הרמ"א: (יח) ע"פ בחשן משפט סימן רעג דכן הוא דעת המחבר שם להלכה, רק הרמ"א כתב שם בשם יש אומרים די מן התורה הפקרה בינו לבין עצמו, וכמה אחרונים דחזקו עמון כמה שהמחבר סתם פה בנדע הרמ"א. וע"פ בתוספות שבת שפירי דהפנה, בשעת הדחק יראה על-כ"פ פנים לצאת דעת הרמ"א: (יט) ואף שהאלה רבה דחק לישב דברי השלחן ערוך, לא נהירין דבריו כלל, וכן השיגו הפרי מגדים וכן פתבו כל האחרונים: (כ) כן משמע מבית יוסף, וכן כתב על-תשבת דבשבת גופא הרי הפקרה גמור, דאי לאו הכי לא היה מועיל להפקיע אסור שביבת בהמתו, דהא ע"פ בהמתו היא, ע"ש, וכן הסכים הש"י, ע"ש שהאר"י ודחה מי שרצה לפרש בענין אחר. ואף שהמגן אברהם מצידו לפרש דברי הרב בנדע הלבוש, לא סתמתי כן, שכתבה אחרונים קמיה עליו בזה, הלא נקבע הפה המאמר מרדכי והחמיר משה והפתי מאיר, וגם האלה רבה והפרי מגדים צדו לבסוף לדינא פה"ש והעלת שבת בעינין שיהיה הפקרה גמור, דאי לאו הכי לא נקבע אסור שבת, וכן מוכח עוד בבאר הג"א דליום השבת ה"י הפקרה גמור, וכן הפאר היטב והג"א לא הוזכרו דברי הפגון אברהם כלל: (כ"ה) על-תשבת ומאמר מרדכי: (א) מקורו בירושלמי שבת (פ"ה ה"ג). וצריך עיון, דהא 'כמוך' כתיב בדברים (ה, יד) בקרא דלמען ינוח עבדך ואתמך כמוך, אבל באי קרא דלמען ינוח שורך וחמורך' (שמות כב, יב) לא כתיב 'כמוך'. וכבר העיר כן בש"ני ונחמאת" שם. ותיח הגר"ח קמייבסקי שליט"א בזה"ל: "נגאא דהירושלמי ליהו 'למען ינוח' למען ינוח' לגוויה שוה".

הַלְבוּת שְׁבֵת סִימָן רְמוֹ

ביאורים ומוספים

[שנה"צ ס"ק יג]

וְעַל-כֵּן פָּתַחְתִּי בְךָ שְׁכֻנֹת לְהַחֲמִיר⁽¹¹⁾.

11) וכיון שאין זו אלא חומרא בלבד, הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' מח) שאין להחמיר בזה אלא בדאורייתא, אבל בהוצאה לכרמלית וכדו', אפשר להקל בזה.

[משנ"ב ס"ק יג]

הַמְקַרְתָּ נִפְמִי לֹא מְקַרְתָּ לְעִשׂוֹת בָּהּ מִלְּאֲכָה⁽¹²⁾ וכו', סימן שה סעיף 133.

12) ואם הניח הנכרי משכון אצל הישראל, והתנה שאם יודע לישראל שנעשתה בהמתו מלאכה בשבת יהא רשאי הישראל ליקח את המשכון לעצמו, כתב הערוך השלחן (ס"ח) שמותר להשכיר את הבהמה או להשאילה לנכרי, שהרי יחוש הנכרי לעשות בה מלאכה שמא יודע הדבר לישראל ויפסיד את משכנו.

13) שם כתב השו"ע שמותר למסור בהמה לרעה נכרי אף על פי שישתמש בה בשבת, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק עח). שכיון שלא מסרה לו למלאכה, מפחד הנכרי להשתמש בה בשבת שלא יענש על זה בדיניהם, אבל כשהשכירה לנכרי אין הנכרי מפחד כל כך להשתמש בה, שאומר בלבו שיוסיף לישראל בעד השבת לפי ערך שמיגע לו ליום זה, וכן כששאלה מישראל יש לחוש שיאמר בלבו שיעשה לישראל טובה עבור זה.

[משנ"ב ס"ק יד]

שְׁכָנְשָׁנִיעַ יוֹם הַשְּׁבֵת שְׁיִפְקִינָהּ⁽¹⁴⁾ וכו', אָפְשָׁר שְׁיֵשׁ לְסַמְךָ עַל דְּבָרֶיךָ⁽¹⁵⁾.

14) ולהפקיר בשבת, כתב הכף החיים (ס"ק מז) שנחלקו הפוסקים אם מותר, או שדינו כמו קנין בשבת שאסור, ומסיק שאף על פי שלכתחילה יש להפקיר את הבהמה לפני השבת, מכל מקום בדיעבד

יוכל להפקירה או להקנותה אף בשבת כדי להינצל מאיסור. וראה מה שכתבנו עוד לקמן (סי' שלט ס"ק ג).

15) ונכרי אלם שלקח בהמה מישראל בעל כרחו כדי לעשות בה מלאכה, ואין הבעלים יכול להתנות עמו שיחזירנה לו קודם השבת, כתב הכף החיים (ס"ק נט) שמספיק שיפקיר הבעלים את הבהמה קודם השבת כדי שלא לעבור על שביתת בהמתו, ואינו צריך למוכרה לו, כיון שאי אפשר בענין אחר.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְהוּ מְדַרְבְּנָן⁽¹⁶⁾ וכו', עַד שְׁיִפְקִינָהּ עַל-כָּל-פְּנִים בְּפְנֵי אָדָם אֶחָד⁽¹⁷⁾. ובטעם הדבר שהצריכו חכמים שיהיה ההפקר בפני שלושה דוקא, כתב השו"ע (ח"מ סי' רעג ס"ז) שהוא כדי שיוכל אחד מהם לזכות בחפץ, והשניים יעידו על הבעלים שהפקירו. ומטעם זה כתב הכף החיים (ס"ק מג), שצריכים שיהיו שניים מהם ראויים להעיד.

17) ובטעם הסוברים שהפקר בינו לבין עצמו אינו מועיל, כתב בשו"ת כתב סופר (י"ד סי' קנז). שכיון שלא נודע הדבר לאיש אין המפקיר מתכוין לעשות זאת בלב שלם, ואין אלו אלא דיבורים בעלמא, הוסיף, שמטעם זה טובר המחבר שלענין שביתת בהמתו מועיל הפקר בינו לבין עצמו, שכדי להינצל מאיסור, מסתבר שמתכוין להפקיר באמת, ואין אלו דיבורים בעלמא.

[משנ"ב ס"ק טז]

וְהָאִי קָרָא בְּשֵׁבֶת קְתִיב⁽¹⁸⁾.

18) ובטעם דעה זו כתב השו"ע הרב (סי"ט), שכיון שצווי התורה ביו"ט הוא רק על איסור עשיית מלאכה, ומלאכת הבהמה אינה נחשבת כמלאכת האדם, לא נאסר הדבר, ורק לענין שבת חידשה התורה שגם הבהמה צריכה לשבות, וציותה את בעליה על שביתתה, כפי שכתוב "למען ינוח שורך וחמורך". הוסיף, שלדעה זו אף דין שביתת עבדו לא נאמר ביו"ט (ראה שעה"צ ס"ק כב).

המשך מעמוד קודם

הדבר כגרמא בלבד, כיון שהזריה נעשית על ידי הרוח, ואין בזה חיסרון בשביתה, או שכיון שכן הדרך לזכות תבואה, נחשבת זרייה זו כמלאכת מחשבת, ונחשבת הבהמה כמו שלא שבתה בשבת.

ואמירה לבהמה לעשות מלאכה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ג) שאסורה כמו אמירה לנכרי משום 'דובר דבר', אולם לומר לבהמה מערב שבת שתעשה מלאכה בשבת מותר, משום שאין שליחות לחומרא בבעלי חיים.

ובהמה העושה מלאכה מעצמה ומרצונה ולא על ידי הוראה מבעליה, הורה הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ז הע' יב) שאין חיוב על הבעלים למונעה מכך.

ובהמה הנמצאת במקום מרוחק מבעליה, באופן שבמקומה נבנסה השבת ובמקומו עריון לא, או להיפך, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א אות ג) שאם עושה הבהמה מלאכה בשבת אין הוא עובר על איסור שביתת בהמתו, שאיסור זה לא נאמר אלא כשנמצאים הן הבעלים והן הבהמה במקום שעתה שבת.

9) ואם שאל מנכרי את הבהמה, כתב הדעת תורה (ס"ג ד"ה וברין שאלה) לגבי נדן זה של שביתת בהמה, שלפי דעת האבן העזר (סי' שע) והי"ז (אהע"ז סי' כח ס"ק לו וסי' נז ס"ק ד) גם שאלה נחשבת כמכר לאותו יום, וכן מבואר בפמ"ג כאן (א"א ס"ק ח). מאידך, הקצות החושן (סי' רב ס"ק א) כתב, ששאלה אינה נחשבת כמכר לכל הדעות. וראה עוד בזה לקמן (סי' שע ס"ק ל).

10) אבל אם שכר הישראל געלון נכרי, כתב לקמן (סי' רסו ס"ק א) שאין הישראל מצווה על שביתת הבהמה, מכיון שלא קיבל עליו אחריות עליה, ואין הוא חייב במזונותיה, ואף אינו מקפיד שיביא הנכרי בהמה מסוימת דוקא.

שזה מצות עשה שהזמן גרמא, אך לא לענין שאר מצוות עשה של שבת. ובשם הר"ן כתב, שנשים התחייבו בכל מצוות עשה של שבת כאנשים [וראה שו"ת רע"א מהדו"ק (סי' א)]. וכן כתב בשו"ת רב פעלים (ח"א אר"ח סי' כב). וראה מה שכתבנו לקמן (סי' שה ס"ק א). ובעלי חיים מאולפים העושים מלאכות, כגון כלב שלחוץ ברגלו על מתג החשמל להדליק את האור או לכבותו כשבעליו רומז לו לעשות כך, כתב בשו"ת הר צבי (אר"ח ח"א סי' קעד) שאסור הדבר מצד שביתת בהמתו, וכפי שכתב באבן העזר (סי' שכח) שאסור לאדם להעמיר עלוקה שלו בשבת מדין שביתת בהמתו, ואין להתיר זאת משום גרמא, שהרי התורה החשיבה גרמא זו כמלאכה גמורה, שהרי כל מלאכת בעל חיים נחשבת מלאכה לגבי הבעלים. וכן אין לומר שנחשב הדבר כאילו עושה זאת הבעל חיים להנאתו, ולא עבור בעליו, שהרי דאי שרצה למלאות את רצון בעליו. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"א סי' ג) שהרי זה כ'אמירה לנכרי', ולפי זה כתב שאמירה לבעל חי בערב שבת שיעשה מלאכה בשבת, מותרת כיון שלא שייך להעמיר ולחושבו כשליח של הישראל.

אכן, הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' רסו ס"ק א, מכת"י) צידד, שכלב שאימנהו שאם יראה גנב ידליק את האור, מותר להעמידו בשבת לעשות כן, כיון שהלחיצה על המתג אינה מוגדרת כמעשה מלאכה של הכלב, אלא כגרמא בלבד, ועוד, שיש לחוש שמא לא יעמיד הבעלים את עצמו כשיראה שממנו נלקח, ויבוא הדבר לידי פיקוח נפש, ועוד, שכיון שכלב עושה את המעשה מרעתו ומרצונו לשמור על בעליו, אין זה נחשב חיסרון בשביתה כלפי הבעלים, אף אם למידהו הם לעשותה ואת.

ולענין זורה על ידי בהמה, הסתפק הגרש"ז אויערבך (שם) אם נחשב

הַלְבוֹת שְׁבֵת סִימָן רְמוֹ

ביאורים ומוספים

בחול. ובשעה"צ שם (ס"ק יט) כתב טעם נוסף, שהוא כדי שלא ישתמש בבעלי חיים.

[משנ"ב ס"ק כג]

אָלָא לְאַחַר שְׁנֵשְׁתַּתְּפוּ אָמַר לוֹ: טל אָתָּה קְשֶׁבֶת וְאַנִּי קְנַגְדָּךְ בְּחֵל²⁰.

20) ואף אם אין תנאי זה מועיל בדיני המדינה, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' א ס"ק כט) שכיון שמועיל הוא בדין תורה, מועיל הדבר שלא יהיה בכך משום שביתת בהמתו. עוד כתב שם (ס"ק כח), שהרצה לקנות מניות בחברה שאינה שומרת שבת, ואינו יכול לעשות תנאי זה עם מנהל החברה, יכול לקנות מניות בשותפות עם נכרי, באופן שיהיה לנכרי שביעית ומחצה מן המניות שקנו, ויתנו ביניהם בתחילת הקניה שיהיו המניות שייכות לנכרי בשבתות השנה ובמועדיה.

[משנ"ב ס"ק יט]

דָּאִין מוֹצִיאִין מִשָּׂא עַל הַהֶקְמָה בְּיוֹם-טוֹב, הַטַּעַם הוּא מִשּׁוֹם שְׁבִיתַת בְּהֵמָתוֹ¹⁹.

19) ואף שלאדם עצמו מותר להוציא ביום טוב כשיש בכך צורך קצת, שהרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תצה ס"ק כא) בשם הגר"א, שדוקא באדם הותר 'מתוך', אך לא בבהמה. והוסיף הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ט הע' יח), שכונת הגר"א לאסור אפילו הוצאת אוכל על ידי הבהמה מרשות לרשות בשביל להאכילה [אף על פי שלאדם הותר לעשות מלאכה באופן זה לצורך אוכל נפש].

ולדעת הסוברים שאין אדם מצווה על שביתת בהמתו, ביאר לקמן (סי' תצה ס"ק יד) שאיסור הוצאת משא על ידי בהמה ביום טוב אינו אלא מדרבנן, שלא יעשה עם בהמתו כדרך שהוא עושה

הלכות שבת סימן רמו

באר הגולה י

כ תחנות מינוי פרק
ו בשם ס"ק וספ"ג
והתורמה בסיון קמח
ל הר"ב"ש בתשובה
מ תשובת הר"צב"א
נ שם ס בתי יוסף
בשם רבו כבוד הר"ר
יעקב ב"ר

ד יישראל שהשפיר שורים לאינו יהודי לחרש בהם וחורש בהם, יש מתירים (כ) אם קבל עליו האינו יהודי אחריות מיתה וגזלה וגנבה ויוקרא וזולא. ויש אומרים, דכין שאין האינו יהודי יכול למכרה אם ירצה, נקראת (ט) [ט] בהמת ישראל. (כא) (ועין למטה בסיון זה) ה' לאם ישאלו האינו יהודי שתפין בבקמה, מתר לעשות בה אינו יהודי מלאכה בשבת על ידי שיתנה (י) עם האינו יהודי (כב) בתחלה כשקנו אותה שישל האינו יהודי בשבת וישאל ביום חל. (כג) ואם לא התנו מתחלה, אסור, (כד) אף על פי שהתנו אחר כך. ו' ואם ילה אותה לאינו יהודי בהלואה גמורה, שיהא רשות בידו להוציאה אם ירצה שלא ברשות ישראל, (כה) ויזקק הדמים על האינו יהודי ואחריות השורים על האינו יהודי, מתר. ויש מתירים אפלו לא יחא רשות ביד האינו יהודי (כו) להוציאם, על ידי שיוזקק הדמים על האינו יהודי במלוה ויתור האינו יהודי ויעשה אפותיקי (פרוש, אפו תהא קאי, כלומר, לא יהיה לה פרוען אלא מזה) לישראל או (כו) יהרהגם (פרוש, משכון בלשון ישמעאל יתה) אצלו, (כח) ובכלבד שלא יאמר לו מעכשו. ויש מתירים (כט) על ידי שיהיר [ישאל] את האינו יהודי שלא יעשה בה מלאכה

באר היטב

דבריו, מ"א: (ט) בהמת ישראל. ישאל שיש לו סוס ובא המושל הפסידו להשאילו או להשפירו והוא אינו יכול למאן גרו מפני אבה, ומכרו לו בדבר מועט ואז יוכל המושל לעשות בו כרצונו, ואם אח"כ תזוז ויפסד לו הסוס וגם השכירות, מתנה בעלמא יתיב, תשובת שבוח יעקב ח"ב סי' לט, ע"ש. ומתקבר דאחר חולק עליו וכו'. ולי' שאם הא"י יכול למכרו, אף שמכרו לו בדבר מועט מתר, ואם אינו יכול למכרו אסור, שנקראת בהמת ישראל בכל מקום, וכי"כ בתשובת צמח צדק, ע"ש. ויתר טוב שיתקנה: (י) עם הא"י וכו'. וזו מפרין אח"כ

משנה ברורה

האינו יהודי עושה בעל פרוחו בשבת מתמת חלקו שיש לו [ואף] דעשה בזה אסור מתחלה כשנשפתת, שהיה לו לחש שיעשה בהקמה מלאכה בשבת והני לה לה תחנות מתחלה: טל אתה וכו', עין שם בבית יוסף; (כא) ומגם מלשון השלחן ערוך משמע דלא רצה לסמוך על זה למעשה. ונע, ואפלו לפי דעת הבית יוסף הני' דאין בזה משום שבימת בהמתו, אין להחירי לחלק סתם אחר כך (כט) אלא במקום הפסד גדול, לפי דעת הרמ"א לעיל ברמ"ה סעיף א בהג"ה, ומשמע במגן אברהם דיש לסמוך על זה: (כה) ויזקק הדמים. הינו, שישם אותה בדמים כפי מה שהיא עכשו, ואם תתיקר או תזול יהיה הכל ברשותו, (ל) ואפלו הכי התנה גם כן שיהא רשות בידו להוציאה, דסבירא לה כדעת הי"ש אומרים הני' בסעיף ד דבעינן שיהא האינו יהודי יכול למכרה: (כו) להוציאם על ידי וכו' במלוה. ומי' גם כן (ל) שהלנה אותה לאינו יהודי ושם אותה בדמים, ובני"ל, והדמים זקוף עליו במלוה, אלא דבא להוסיף, דאף דעל ידיה שעשה אותה האינו יהודי אפותיקי לישראל תו אין לו רשות למכרה, (ג) אפלו הכי שרי: (כו) יהרהגם אצלו. פרוש, אף על פי שנייחם ביד הישראל למשכון שיהיה יוכל להפרע מהם כשלא יתן מעות עבורם, ואחר כך נוטל אותם האינו יהודי ועובד בהם, אפלו הכי שרי, דאפתי גוף בהקמה ברשות אינו יהודי הוא: (כח) ובכלבד וכו' מעכשו. הינו, אפלו אם אמר לו: אם לא אתן לך המעות זמן פלוני יהיו שלך, כיון דלא אמר לו מעכשו יהיו שלך, לא קנאם הישראל למקורע כשלא יפרענו האינו יהודי, ואין לו עליהם עמה רק שעבוד בעלמא: (כט) על ידי שיהיר וכו'. ואף על פי שאין

שער הצינן

(כג) גם בספר תוספות שבת לקמן בסיון שד כסע"ף קטן ה הביא, דלמאן דאמר אין מצוה על שבימת בהמתו ביום טוב משום דלא אפק"ש יום טוב לשבת אלא לענין ל"ט מלאכות ותולדותיהן ולא לענין שבימת ומחפור דרק לאו יש בזה, הוא הדין דאין מצוה על שבימת עבדו וכן כתב הפרי מגדים שם, ואם כן לדעת המחבר שם דפסק דמת ביום טוב ראשון לא יתעסק בו קבד ערל, והוא כדעת ב"ה המוכח בבית יוסף בסיון תקכו, עין שם, על פירוש דסבירא לה דגם על שבימת בהמתו מצוה ביום טוב, וכן כתב בספר אבן העזר, ועלין אין להקל: (כג) עין שם שבדבריו מסיר קשיית התוספות יום טוב, וגם דוחה מה שרצה הפגן אברהם לומר דבמבוא ביום טוב לא שף שבימת בהמתו: (כד) אבל בלא יוקרא וזולא לא עדיף משואל, דגם הוא ח"כ באגוסין ואפלו הכי אסור להשאיל לו משעם השאילה לא קנא, ובני"ל כטע"ף א: (כה) מגן אברהם בשם הרלב"ח: (ט) וגם זה שם: (כ) אף דבמגן אברהם בשם הר"ב"ש והרלב"ח משמע דסבירא לה כן בפשיטות, מכל מקום מענין בבית יוסף במה שכתב בשם הר"צב"א בסוף סימן רמה ירצה דהר"צב"א אינו סובר כן וגם הוא מחמיר אפלו אם התנה מתחלה טל אתה וכו' דלא מהני, ואף בזה אין השלחן ערוך סובר כמותה, אף בלא התנה סבירא לה להשלחן ערוך ומה דאסור משום דעובד בזה על שבימת בהמתו, ולהכי השמיט השלחן ערוך דברי הר"ב"ש [כן כתב בספר משה יחידיה, והבסי' מחצית השקל ג"כ] נתבן כן דשלחן ערוך לא סבירא לה כן, והוא מדאמר א"ר על פי שיתנו אחר כך: (כז) משה יהודה ומחצית השקל הני' (כט) מגן אברהם בשם הדרכי משה לעיל: (ל) הגר"א: (לא) וכל שכן אם מכר אותה לו במכירה גמורה ונתן הדמים עליו במלוה דשרי: (לב) הבית יוסף כתב דע"ף ז' ואתא בהמתיהן לעיל בסעיף ד, וכן כתב הגר"א. אבל המשנה למקור אלהי רבה ותיקפת שבת כתבו דאפלו האוקרים שם מודו דשרי, דהתם אין לו רשות למכרה מתמת שהיא בהמת ישראל ענין, אבל הכא לגמרי הוא ברשות האינו יהודי, רק מכה מה שמשפנה אין לו רשות למכרה, ולהכי שרי לכלי עלמא: